

8

Правни основи и механизми за заштита на човековите права во здравствената заштита

Во Република Македонија социјалните права и правото на здравствена заштита се гарантирани со Уставот на Република Македонија¹ и со одделни материјални закони. Во согласност со членот 8 од Уставот на Република Македонија, една од темелните вредности на уставниот поредок на Република Македонија е хуманизмот, социјалната правда, солидарноста и владеењето на правото.

Со членот 34 од Уставот на Република Македонија е загарантирано правото на граѓаните на социјална сигурност и на социјално осигурување, кое е утврдено со закон и со колективен договор.

Според членот 35 од Уставот на Република Македонија, Републиката се грижи за социјалната заштита и за социјалната сигурност на граѓаните во согласност со начелото на социјална праведност, го гарантира правото на помош на граѓаните што се немоќни и неспособни за работа и обезбедува особена заштита на инвалидните лица и на условите за нивно вклучување во општествениот живот.

Во согласност со членот 39 од Уставот на Република Македонија, загарантирано е правото на граѓаните на здравствена заштита, а во исто време граѓанинот има право и должност да го чува и унапредува сопственото здравје и здравјето на другите.

---

1 Службен весник на РМ бр. 52/91, 1/92, 31/98, 91/01, 84/03, 107/05, 3/09

8.1 Механизми за заштита/ остварување на правата и на обврските во судска постапка

Во Република Македонија заштитата/остварувањето на правата и обврските може да се изврши преку следниве постапки:

- управна постапка
- граѓанско-судска постапка
- кривична постапка
- извршна постапка
- алтернативни механизми.

1. Управна постапка

При заштитата на човековите права во здравствената заштита преку управна постапка важат правилата на општата управна постапка.

Односите меѓу органите на управата (администрацијата) и граѓаните настануваат кога граѓаните бараат остварување одредени права и интереси од овие органи или кога управата бара исполнување на определени обврски од страна на граѓаните.

Управните органи се должни при остварување на своите надлежности на граѓаните да им обезбедат ефикасно и законско остварување на нивните уставни слободи и права.

Поим на управна постапка

Прописите за управна постапка содржат правила со кои се регулира надлежноста, формата и текот на дејствата во постапката и обликот и содржината на актите кои се донесуваат како резултат на постапката од страна на државните органи, установите и организациите кои вршат јавни овластувања. Станува збор за формални правила на однесување кои се разликуваат од материјалниот закон.

Управната постапка може да биде:

- **Општа управна постапка** – правила кои се заеднички за постапувањето и работата на најголем број државни органи, установи и организации кои вршат јавни овластувања.
- **Посебна управна постапка** – правила со кои се регулираат надлежноста, формата на дејствата и актите *само за одредени органи и за одредени области*.

Надлежност во управната постапка претставува право и должност на органот да решава определена управна работа на определена територија, па така се прави разлика меѓу стварна и месна надлежност:

- **Стварна надлежност** се определува според природата на управната работа, таа се определува со закон со кој се уредува управната област или се определува надлежноста на органите што решаваат во управната постапка.

- **Месната надлежност** се определува според територија, односно според актите за внатрешна организација на органите што решаваат во управната постапка.

Странка во управна постапка

Странка во управна постапка е лице по чие барање е поведена постапката (**активна странка**) или лице за кое се води постапката (**пасивна странка**), односно лице кое заради заштита на своите права или правни интереси има право да учествува во постапката (**заинтересирано лице**).

Странка во управната постапка може да биде секое физичко и правно лице. За едно лице да биде странка во постапката, потребно е да има определена способност која се изразува како:

- Странечка способност - способност да биде носител на права и обврски.
- Процесна способност - способност самостојно да презема процесни дејства.
- Странечка легитимација - да има право и интерес во конкретниот предмет.

Како комуницираат управните органи и граѓаните?

Основното средство за комуникација меѓу граѓаните и управата е **поднесокот**. Под поднесоци се подразбираат барања, обрасци кои се користат за автоматска обработка на податоци, предлози, пријави, молби, жалби, приговори и други соопштенија со кои странките се обраќаат до органот и бараат реализација или заштита на своите права. Поднесокот мора да биде разбирлив и да содржи сè што е потребно за да може да се постапува според него. Тој особено треба да содржи: означување на органот до кој се упатува; предмет на кој се однесува барањето, односно предлогот; кој е застапник или полномошник ако го има, како и име и презиме и престојувалиште (адреса) на подносителот, односно на застапникот или на полномошникот.

Тек на управната постапка

Управната постапка ја **поведува** надлежниот орган по службена должност или по барање од странката.

Надлежниот орган ќе поведе постапка по службена должност кога тоа е утврдено со закон и кога ќе утврди или дознае дека, со оглед на постојната фактичка состојба, заради заштита на јавниот интерес треба да се поведе управна постапка.

Во работите во кои според законот или според природата на работата за поведување и водење на управната постапка е потребно барање од странката, надлежниот орган може да ја поведе и да ја води постапката само ако постои такво барање.

Откога постапката ќе се поведе, надлежниот орган треба да ги **утврди сите факти и околности** што се од значење за да донесе решение и на странките да им се овозможи да ги остварат и заштитат своите права и правни интереси. Овие

дејства може да се извршат во **скратена постапка** или во **посебна испитна постапка**.

Органот по **скратена постапка** може да ја реши работата непосредно:

- 1) ако странката во своето барање навела факти или поднела докази врз основа на кои може да се утврди состојбата на работата или ако таа состојба може да се утврди врз основа на општопознати факти или факти што му се познати на органот;
- 2) ако состојбата на работата може да се утврди врз основа на службени податоци со кои располага органот, а не е потребно посебно сослушување на странката заради заштита на нејзините права, односно правни интереси;
- 3) во случај кога со пропис е предвидено дека работата може да се реши врз основа на факти или околности што не се целосно докажани или со доказите само посредно се утврдуваат, па фактите или околностите се сторени веројатни, а од сите околности произлегува дека барањето на странката треба да се задоволи и
- 4) кога е во прашање преземање итни мерки во јавен интерес што не можат да се одложуваат, а фактите врз кои решението треба да биде засновано се утврдени или барем се сторени веројатни.

Посебна испитна постапка се спроведува кога тоа е потребно заради утврдување на фактите и околностите што се од значење за разјаснување на работата или заради давање на странките можност да ги остварат и заштитат своите права и правни интереси. Странката има право да учествува во испитната постапка и, заради остварување на целта на постапката, да дава потребни податоци и да ги брани своите права и со закон заштитените интереси.

За права, обврски и правни интереси на правните субјекти во управната постапка се решава со конкретен управен акт – **решение**. Решението се заснова на фактите утврдени во постапката.

Решението се донесува писмено. По исклучок, решението може да се донесе и усно, но и во тој случај мора да се издаде и писмено, освен ако со закон е определено поинаку. Решението мора да ѝ се достави на странката во оригинал или во заверен препис. Решението содржи: увод, диспозитив (изрека), образложение, упатство за правно средство, назив на органот, со број и датум, потпис на службеното лице и печат на органот.

Законот за општата управна постапка (ЗОУП)² јасно ги определува **роковите за издавање решение** кои, во зависност од видот на постапката и од нејзината сложеност, се движат од **15 до 30 дена** сметајќи од денот на предавањето на уредното барање, односно од денот на поведувањето постапка по службена должност, **доколку со закон не е утврдено поинаку**.

---

2 Службен весник на РМ бр. 38/05, 110/08

За решението на органот на управата, странката има право на **правни лекови**. Правните лекови може да бидат:

1) редовни правни лекови

- жалба

2) вонредни правни лекови

- повторување на управната постапка
- поништување, укинување и менување решение
- барање за заштита на законитоста
- поништување и укинување според правото на надзор
- укинување и менување на правосилно решение со согласност од странката или по барање на странката
- вонредно укинување
- огласување на решението за ништовно

Редовни правни лекови

За решението донесено во прв степен странката има право на **жалба**, во согласност со закон.

Жалбата се поднесува во рок од 15 дена од денот на прием на решението, освен ако со закон не е определено поинаку. При тоа, рокот за жалба се смета од денот на доставувањето на решението.

Во текот на рокот за жалба решението не може да се изврши. По исклучок, решението може да се изврши во жалбениот рок, како и откако жалбата е изјавена, ако тоа е предвидено со закон, ако се работи за преземање итни мерки или ако поради одложување на извршувањето на некоја странка би ѝ била нанесена штета што не би можела да се надомести. Во тој случај, може да се бара соодветно обезбедување од странката во чијшто интерес се спроведува извршувањето и со обезбедувањето да се услови извршувањето.

Жалбата непосредно му се предава или му се праќа по пошта на органот што го донел првостепеното решение, а за неа одлучува второстепениот орган. При тоа, тој може да ја одбие жалбата, со свое решение да го поништи првостепеното решение и сам ќе ја реши работата или со свое решение да го поништи првостепеното решение и предметот ќе му го врати на првостепениот орган на повторна постапка.

Жалба може да се изјави и кога **првостепеното решение не е донесено (молчење на управата)**. Во тој случај, второстепениот орган може да му определи на првостепениот орган рок за донесување решение, кој не може да биде подолг од 30 дена или да донесе свое решение. Ваквото решение е конечно.

Решение за жалбата мора да се донесе и да ѝ се достави на странката штом е тоа можно, а најдоцна во рок од два месеца сметајќи од денот на предавањето на жалбата, ако со посебен пропис не е определен пократок рок.

Вонредни правни лекови

Повторување на управната постапка

Постапката окончана со решение за кое нема редовно правно средство во управната постапка (конечно во управната постапка) ќе се повтори ако:

- се дознае за нови факти, се најде или се стекне можност да се употребат нови докази кои, сами или во врска со веќе изведените и употребените докази, би можеле да доведат до поинакво решение ако тие факти, односно докази, биле изнесени или употребени во поранешната постапка;
- решението е донесено врз основа на лажна исправа или лажен исказ на сведок или вештак, или ако дошло како последица од некакво дело казниво според Кривичниот законик;
- решението се заснова врз пресуда донесена во кривична постапка, а таа пресуда е правосилно укината;
- решението е поволно за странката и е донесено врз основа на невинити наводи на странката, со кои органот што ја водел постапката бил доведен во заблуда;
- решението на органот што ја водел постапката се заснова врз некое претходно прашање, а надлежниот орган тоа прашање подоцна го решил поинаку во суштествените точки;
- во донесувањето на решението учествувало службеното лице кое според законот морало да биде изземено;
- решението го донело службеното лице на надлежниот орган што не било овластено за негово донесување;
- колегијалниот орган што го донел решението не решавал во составот предвиден со важечките прописи или ако за решението не гласало пропишаното мнозинство;
- на лицето кое требало да учествува во својство на странка не му била дадена можност да учествува во постапката и
- странката не ја застапувал застапникот по закон, а според законот требало да ја застапува.

Повторување на управната постапка може да бара странката, а органот што го донел решението со кое постапката е окончана може да поведе повторување на постапката по службена должност.

Странката може да бара повторување на постапката во **рок од еден месец**, а тој рок тече различно во зависност од причините поради кои се бара повторување на постапката.

По истекот на рокот од пет години од доставувањето на решението на странката, не може да се бара повторување, ниту може да се поведе по службена должност. По исклучок, и по рокот од пет години може да се бара повторување, односно да се поведе само ако решението е донесено врз основа на лажна исправа или лажен исказ на сведок или вештак, или ако дошло како последица од некакво дело казниво според Кривичниот законик, решението се заснова врз пресуда донесена во кривична постапка, а таа пресуда е правосилно укината и решението

на органот што ја водел постапката се заснова врз некое претходно прашање, а надлежниот орган тоа прашање подоцна го решил поинаку во суштествените точки.

Предлогот за повторување на постапката странката му го предава или испраќа на органот што решавал за предметот во прв степен или на органот што го донел решението со кое е окончана постапката. За предлогот за повторување решава органот што го донел решението со кое е окончана постапката.

Поништување, укинување и менување решение

Органот за чиешто решение навремено е поведен управен спор до окончувањето на спорот, ако ги уважува сите барања на тужбата, може да го поништи или измени своето решение од причини од кои судот би можел да го поништи таквото решение ако со тоа не се повредува правото на странката во управната постапка или на трето лице.

Барање за заштита на законитоста

За правосилно решение донесено во работа во која не може да се води управен спор, а судска заштита не е обезбедена ни надвор од управниот спор, јавниот обвинител на Република Македонија има право да поднесе барање за заштита на законитоста ако смета дека со решението е повреден законот.

Барање за заштита на законитоста може да се поднесе во рок од еден месец од денот кога решението му е доставено на јавниот обвинител на Република Македонија, а ако не му е доставено, во рок од шест месеци од денот на доставувањето на странката.

За барање за заштита на законитоста за решение што во управна постапка го донел орган на државната управа или правно и друго лице на кое со закон му е доверено да врши јавно овластување решава органот определен со закон кој е надлежен за решавање жалба за побиваното решение.

По повод барањето за заштита на законитоста, надлежниот орган може да го укине побиваното решение или да го одбие барањето.

За решението донесено по барањето за заштита на законитоста не е допуштена жалба.

Поништување и укинување според правото на надзор

Решението што е конечно во управната постапка надлежниот орган ќе го поништи според правото на надзор ако:

- решението го донел стварноненадлежен орган;
- во истата работа порано е донесено правосилно решение со кое таа управна работа е решена поинаку;
- решението го донел еден орган без согласност, потврда, одобрение или мислење на друг орган, а тоа е потребно според законот или друг пропис за-

- снован врз закон;
- решението го донел месноненадлежен орган и
- решението е донесено како последица од принуда, изнуда, уцена, притисок или од друго недозволено дејство.

Решението што е конечно во управната постапка, може да се укине по правото на надзор ако со него очигледно е повреден материјалниот закон. Во работите во кои учествуваат две или повеќе странки со спротивни интереси, решението може да се укине само со согласност од заинтересираните странки.

Решението може да го поништи или да го укине второстепениот орган според правото на надзор, а ако нема таков, тогаш решението може да го поништи или да го укине органот што е овластен со закон да врши надзор над работата на органот што го донел решението.

Надлежниот орган донесува *решение за поништување* на решението по службена должност, по барање од странката, од јавниот обвинител или од јавниот правобранител, а *решение за укинување* по службена должност или по барање од јавниот обвинител или јавниот правобранител.

Роковите во кои може да се укине или поништи решението се уредени во членот 264 од ЗОУП³.

За решението донесено врз основа на членот 263 на овој закон, не е допуштена жалба, туку за него непосредно може да се поведе управен спор.

Укинување и менување правосилно решение со согласност од странката или по барање на странката

Ако со правосилно решение странката стекнала некое право, а органот што го донел тоа решение смета дека во тоа решение неправилно е применет материјалниот закон, може да го укине или да го измени решението заради негово усогласување со законот само ако странката која врз основа на тоа решение стекнала право се согласи со тоа и ако со тоа не се повредува правото на трето лице. Согласноста на странката е задолжителна и за измена на штета на странката на правосилното решение со кое на странката ѝ е определена обврска.

Под овие услови, а по барање на странката може да се укине или измени и правосилно решение кое е неповолно за странката. Ако органот најде дека нема потреба да се укине или измени решението, должен е за тоа да ја извести странката. Измената на решението дејствува само во иднина.

Решението за укинување или менување на правосилно решение го донесува првостепениот орган што го донел решението, а второстепениот орган само кога со свое решение одлучил за работата. Ако тој орган е укинат или престанал да

---

³ Службен весник на РМ бр. 38/05, 110/08

биде надлежен во работата за која се работи, решението го донесува органот што е надлежен за таа работа во времето на донесувањето на решението.

Жалба за новото решение донесено врз основа на овој член е допуштена само ако тоа решение го донел првостепениот орган. Ако решението го донел второстепениот орган, односно ако решението на првостепениот орган е конечно, за тоа решение може да се поведе управен спор.

Вонредно укинување

Извршното решение може да се укине само ако тоа е потребно за да се отстрани тешка и непосредна опасност за животот и за здравјето на луѓето, јавната безбедност, јавниот мир и поредок или јавниот морал, ако тоа не би можело да се отстрани успешно со други средства со кои помалку би се засегнувало во стекнатите права. Решението може да се укине само делумно, во обем колку што е неопходно за да се отстрани опасноста или да се заштитат наведените општи јавни интереси.

Ако решението го донел првостепениот орган, тоа решение може да го укине второстепениот орган, а ако нема второстепен орган, органот што со закон е овластен да врши надзор над работата на органот што го донел решението.

За решението со кое се укинува поранешното решение е допуштена жалба, само кога тоа решение го донел првостепен орган. Во спротивно, за таквото решение непосредно може да се поведе управен спор.

Странката што поради укинување на решението трпи штета има право на надомест само на стварната штета. За решавање на барањето за надомест на штета е надлежен во прв степен судот што, според Законот за управните спорови⁴, бил надлежен за решавање на управниот спор за решение донесено врз основа на овој член. За износот на надоместот судот решава по свое уверување земајќи ги предвид сите околности на случајот.

Огласување на решение за ништовно

Законот, исто така, предвидува и можност решението да се огласи за ништовно (целосно или делумно). Решението во секое време може да се огласи за ништовно по службена должност, по барање на странката или јавниот обвинител на РМ. За ништовно може да се огласи решение кое не може да се изврши, чиешто извршување може да предизвика дело казниво со Кривичниот законик⁵ и други закони и во други случаи предвидени со законот.

Правни последици од поништување и укинување решение

Со **поништувањето** на решението и со огласувањето за ништовно се поништуваат и правните последици што ги произвело таквото решение.

---

4 Службен весник на РМ бр. 62 од 2006 година

5 Службен весник на РМ бр. 37/96, 80/99, 48/01, 04/02, 16/02, 43/03, 19/04, 40/04, 81/05, 50/06, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09

Со **укинување** на решението не се поништуваат правните последици што решението веќе ги произвело, но се оневозможува натамошно произведување на правните последици од укинатото решение.

Извршување на решението

Решението донесено во управната постапка се извршува откако ќе стане извршно, а тоа се случува со:

- 1) истекот на рокот за жалба, ако жалбата не е изјавена;
- 2) доставување на странката, ако жалбата не е допуштена;
- 3) доставување на странката, ако жалбата не го одложува извршувањето и
- 4) доставување на странката на решението со кое жалбата се отфрла или се одбива.

Второстепеното решение со кое е изменето првостепеното решение станува извршно кога ќе ѝ се достави на странката.

Ако во решението е определено дека дејството што е предмет на извршувањето може да се изврши во оставениот рок, решението станува извршно со истекот на тој рок. Ако со решението не е определен рок за извршување на дејството, решението станува извршно во рок од 15 дена од денот на донесувањето на решението. Определениот рок за извршување на решението, односно пропишаниот рок од 15 дена за извршување, почнува да тече од денот кога решението ќе стане извршно.

Една од задачите на административното право е да обезбеди организирана, систематска судска контрола над законитоста на управните акти. Тоа се остварува преку **управен спор**.

Управен спор може да се поведе за повеќе прашања, но од наш интерес е дека Управниот суд (судот) во управен спор одлучува и за поединечни акти на организите на државната управа, Владата, други државни органи, општини, градот Скопје, организации утврдени со закон и на правни и на други лица што вршат јавни овластувања (носители на јавни овластувања), кога за решавање во втор степен за таквиот акт не е обезбедена друга правна заштита.

Право да поведе управен спор има физичко или правно лице ако смета дека со управниот акт му е повредено некое право или непосреден интерес заснован врз закон. Право да поведат управен спор имаат и други лица одредени во Законот за управните спорови⁶.

Пресудите на судовите донесени во управните спорови се задолжителни и извршни.

Управен спор може да се води за управен акт донесен во втор степен (конечен управен акт), како и за првостепен управен акт за кој нема место за жалба во управната постапка.

---

6 Службен весник на РМ бр. 62/06

Управен спор може да се поведе и кога надлежниот орган по барањето, односно по жалбата, на странката не донел соодветен управен акт, под условите предвидени со Законот за управните спорови.

Управниот акт може да се побива ако:

- 1) неправилно е применет законот;
- 2) актот е донесен од страна на ненадлежен орган и
- 3) во постапката која му претходела на актот не се постапило според правилата на постапката, а особено што фактичката состојба не е утврдена правилно или ако од утврдените факти е изведен неправилен заклучок во однос на фактичката состојба.

Управен спор се поведува со **тужба** која се поднесува во рок од 30 дена од денот на доставувањето на управниот акт до странката.

Во тужбата мора да се наведат името и презимето и местото на живеење на тужителот, односно називот и седиштето на правното лице определено во Централниот регистар, актот кон кој е насочена тужбата, причините поради кои се тужи, како и во кој правец и обем се предлага поништување на управниот акт. Кон тужбата мора да се поднесе и актот во оригинал или во препис. Ако со тужбата се бара враќање предмет или надомест на штета, мора да се стави и определено барање во поглед на предметот или висината на претрпената штета. Кон тужбата се поднесува и по еден препис на тужбата и на прилозите за тужениот орган и за секое заинтересирано лице, ако има такви лица.

Тужителот може да се откаже од тужбата сè до донесувањето на одлуката, во тој случај судот со решение ќе ја запре постапката.

Ако тужбата е нецелосна или неразбирлива, претседателот на советот ќе го повика тужителот, по потреба и преку друг суд, во оставениот рок да ги отстрани недостатоците на тужбата. Притоа, ќе го поучи што и како треба да направи, ќе му укаже на потребата од полномошник и на последиците што ќе настанат ако не постапи според барањето на судот. Ако тужителот во оставениот рок не ги отстрани недостатоците од тужбата, а тие се такви што ја спречуваат работата на судот, судот со решение ќе ја отфрли тужбата како неуредна, освен ако не најде дека оспорениот управен акт е ништовен.

Судот со решение ќе ја отфрли тужбата ако утврди дека:

- Ако судот не ја отфрли тужбата, а најде дека оспорениот управен акт содржи такви суштествени недостатоци што ја спречуваат оцената на законитоста на актот, од таа причина со пресуда може да го поништи актот и без доставување на тужбата на одговор.
- Ако тужбата не ја отфрли веднаш со решение, ниту го поништи актот, судот по еден препис од тужбата со прилозите ќе достави на **одговор** до тужената странка и до заинтересираните лица, ако ги има. Одговор се дава во рокот што ќе го определи судот во секој одделен случај. Овој рок не може да биде пократок од осум дена, ниту подолг од 30 дена.

Во оставениот рок тужената странка е должна да ги испрати до судот сите списи што се однесуваат на предметот. Ако тужената странка и по второто барање не ги достави списите на предметот или ако изјави дека не може да ги достави, судот може да ја реши работата и без списите.

За управните спорови судот по правило решава на седница која не е отворена за јавноста. По исклучок, судот ќе одржи јавна усна расправа:

- поради сложеноста на предметот во управниот спор,
- поради подобро разјаснување на состојбата на работата,
- кога утврдува фактичка состојба,
- кога изведува докази и
- во случаите утврдени во членот 22 од овој закон.

Судот го решава спорот, по правило, врз основа на фактите што се утврдени во управната постапка или врз основа на фактите што сам ќе ги утврди.

Судот ќе го поништи оспорениот управен акт со пресуда ако најде дека спорот не може да се расправа врз основа на фактите утврдени во управната постапка поради тоа што во однос на утврдените факти постои противречност во списите, ако тие во суштествени точки се нецелосно утврдени, ако од утврдените факти е изведен неправилен заклучок во однос на фактичката состојба или ако најде дека во управната постапка не се водело сметка за правилата на постапката што би биле од влијание врз решавањето на работата. Во таков случај, надлежниот орган е должен да постапи така како што е определено во пресудата и да донесе нов управен акт.

Ако поништувањето на оспорениот управен акт и повторното водење на постапката пред надлежниот орган би предизвикале за тужителот штета која тешко би можела да се надомести, или ако врз основа на јавни исправи или други докази во списите на предметот е очигледно дека фактичката состојба е поинаква од таа што е утврдена во управната постапка, или ако во истиот спор веќе еднаш е поништен управниот акт, а надлежниот орган не постапил во целост по пресудата, судот ќе ја утврди фактичката состојба и врз основа на така утврдената фактичка состојба ќе донесе пресуда, односно решение. Во тој случај, судот ја утврдува фактичката состојба на расправа преку еден член на советот, преку друг редовен суд или преку друг орган. На расправата се повикува и странката.

Законитоста на оспорениот управен акт судот ја испитува во границите на барањето од тужбата, но притоа не е врзан со причините на тужбата. На ништовноста на управниот акт судот внимава по службена должност.

Судот го решава спорот со **пресуда**.

Со пресудата се уважува тужбата како основана или се одбива како неоснована. Ако тужбата се уважува, судот го поништува оспорениот управен акт.

Пресудата, односно решението, содржи назив на судот, име и презиме на прет-

седателот на советот и на членовите на советот и записничарот, имињата и презимињата на странките и нивните застапници, кратко излагање на предметот на спорот и денот кога пресудата, односно решението, е изречена и објавена, диспозитив, образложение и поука за жалба, ако е дозволена жалба. Диспозитивот мора да биде одвоен од образложението. Оригиналната пресуда, односно решение, ја потпишуваат претседателот на советот и записничарот.

Пресудата, односно решението, им се издава на странките во заверен препис. За пресудата е дозволена жалба.

Управна постапка според Законот за заштита на правата на пациентите

Со Законот за заштита на правата на пациентите⁷ се уредува постапката за заштита на правата на пациентите по принципот на итност.

Пациентот има право лично, преку неговиот родител, законскиот застапник, односно старателот и на писмена поплака до директорот на здравствената установа, во рок од 15 дена од денот на повредата на правото или од создавањето за повреда на правото. Директорот на здравствената установа е должен да ги испита наводите во поплаката и во рок од 15 дена од денот на приемот на поднесокот да го извести пациентот или неговиот законски застапник.

Пациентот во врска со грижата, лекувањето и рехабилитацијата во здравствена установа има право лично, преку неговиот родител, законскиот застапник, односно старателот да поднесува претставки, предлози и други поднесоци до Министерството за здравство, надлежните органи и други институции. Министерството за здравство е должно во рок од 15 дена да ги испита наводите во претставката и да го извести пациентот или неговиот законски застапник. Претставките и другите поднесоци од ставот 1 на овој член се упатуваат и добиваат преку здравствената установа.

Овој закон регулира и други форми за промоција и заштита на правата на пациентите:

Заради унапредување на правата на пациентите, општината, како и Град Скопје, формира постојана Комисија за унапредување на правата на пациентите, во согласност со прописите од областа на локалната самоуправа (во натамошниот текст Комисијата) (член 39).

Општината и Град Скопје се должни да определат на леснодостапно место и јасно да ја означат канцеларијата на Комисијата од членот 39 на овој закон со називот: Канцеларија на Комисијата за унапредување на правата на пациентите.

Комисијата за подрачјето на општината за која е формирана, односно за Град Скопје, ги врши следниве работи:

---

⁷ Службен весник на РМ, бр. 82/08, 12/09

1. унапредување на правата на пациентите и нивната заштита;
2. ја следи и проценува состојбата со заштитата на правата на пациентите;
3. предлага мерки за подобрување на заштитата на правата на пациентите до надлежните органи;
4. соработува со надлежните органи;
5. разгледува поплаки од пациенти и предлага преземање мерки до надлежни органи;
6. бара стручна експертиза ако оцени дека тоа е неопходно за утврдување на состојбата;
7. води евиденција за поединечни поплаки на пациентите и за мерките што се преземени за заштита на правата на пациентите;
8. подготвува и издава годишен извештај за заштита на правата на пациентите, пред Советот на општината, односно Град Скопје;
9. издава информации, промотивен и друг материјал заради унапредување на правата на пациентите и
10. врши и други работи пропишани со овој закон.

Членовите на Комисијата при вршењето на работите се должни да обезбедат тајност и заштита на податоците, во согласност со закон.

Здравствената установа е должна да се грижи за заштита на правата на пациентите. Здравствената установа е должна да дава правни совети и правна помош на пациентите во однос на остварувањето и заштитата на нивните права.

Министерството за здравство во здравствената установа во која се сместуваат пациенти назначува советник за заштита на правата на пациентите од редот на вработените во Министерството за здравство, со должност да:

1. дава правни совети и правна помош на пациентите во однос на остварувањето и заштитата на нивните права;
2. разгледува усни и писмени поплаки од пациенти и да дава мислење за нивно решавање до директорот на здравствената установа;
3. посредува во мирното решавање на прашањата меѓу пациентот и здравствениот работник што произлегуваат од усната поплака;
4. води досие за секоја усна или писмена поплака на пациентите, како и на други поведени правни постапки за заштита на правата на пациентите на здравствената установа, кое, по завршувањето на постапката, станува составен дел од медицинското досие на пациентот;
5. ги информира и обучува здравствените работници во здравствената установа за остварувањето на правата на пациентите во согласност со овој закон и
6. врши и други задачи заради заштита на правата на пациентите во здравствената установа во согласност со овој закон.

Здравствената установа е должна на видно и на леснодостапно место да го истакне текстот на овој закон. Здравствената установа од ставот 1 на овој член е должна на леснодостапно место да определи и јасно да ја означи канцеларијата на советникот за заштита на правата на пациентите, како и да му ги овозможи на советникот сите потребни услови за извршување на неговите обврски.

За извршување на обврските, здравствената установа во која не се сместуваат пациенти е должна да:

1. дава правни совети и правна помош на пациентите во однос на остварувањето и заштитата на нивните права;
2. разгледува усни и писмени поплаки од пациенти и да дава мислење за нивно решавање до директорот на здравствената установа;
3. посредува во мирното решавање на проблемите меѓу пациентот и здравствениот работник што произлегуваат од усната поплака;
4. води досие за секоја усна или писмена поплака на пациентите, како и на други поведени правни постапки за заштита на правата на пациентите на здравствената установа, кое, по завршувањето на постапката, станува составен дел од медицинското досие на пациентот;
5. ги информира и обучува здравствените работници во здравствената установа за остварувањето на правата на пациентите во согласност со овој закон и
6. врши и други задачи заради заштита на правата на пациентите во здравствената установа.

Здравствената установа е должна на видно и на леснодостапно место да го истакне текстот на овој закон.

Министерот за здравство формира Државна комисија за унапредување на правата на пациентите. Членовите на Комисијата се избираат од редот на пациентите, невладините организации, медиумите, стручните лица во областа на заштитата на правата на пациентите, како и од Министерството за здравство. Комисијата ги врши следниве работи:

1. презема активности за унапредување на правата на пациентите и нивната заштита;
2. ја следи и проценува состојбата со заштитата на правата на пациентите на територијата на целата држава;
3. ги следи меѓународните документи во областа на заштитата на правата на пациентите;
4. предлага мерки за подобрување на заштитата на правата на пациентите до министерот за здравство;
5. соработува со народниот правобранител и со други надлежни органи;
6. соработува со комисиите за заштита и промоција на правата на пациентите формирани од страна на општините;
7. дава мислења, препораки и предлози на надлежните тела и органи за унапредување на заштитата на правата на пациентите;
8. бара стручна експертиза ако оцени дека тоа е неопходно за утврдување одредена состојба;
9. подготвува и издава полугодишен и годишен извештај за заштита на правата на пациентите за територијата на целата држава;
10. објавува информации, промотивен и друг материјал заради унапредување на заштитата на правата на пациентите и
11. врши и други работи од значење за промоцијата на правата на пациентите и нивната заштита.

Фондот за здравствено осигурување на Македонија е должен да обезбеди остварување и заштита на правата на осигурените пациенти од здравственото осигурување во согласност со прописите од областа на здравственото осигурување. Фондот е должен да им даде стручна помош на осигурените пациенти при остварувањето и заштитата на нивните права од здравственото осигурување. За наведените цели Фондот во секоја подрачна единица е должен на леснодостапно место да определи и јасно да ја означи канцеларијата за стручна помош на осигурените пациенти при остварувањето и заштитата на нивните права од здравственото осигурување, како и да ги овозможи сите потребни услови за работа на канцеларијата.

Заштитата на правата на лица со ментална болест се уредува со Законот за ментално здравје⁸, на идентичен начин како и со Законот за заштита на правата на пациентите⁹.

Тенденцијата на Законот за ментално здравје и Законот за заштита на правата на пациентите е во потполност да ги заменат одредбите на Законот за здравствената заштита¹⁰, кој сега е во постапка на менување, и во одредбите за заштита на правата на пациентите да се содржи упатна одредба кон наведените два закони.

2. Граѓанско-судска заштита во Република Македонија

По правило, односите што настануваат меѓу лицата се уредуваат и остваруваат доброволно. Но, ако тоа изостане, постојат механизми за присилно остварување. Начините на кои се остваруваат тие во практика се уредени со посебни правила кои го сочинуваат процесното право. Со процесното право се определуваат органите кои треба да дадат правна заштита и се уредува начинот на заштита и остварување на субјективните права во случаите кога тие не можат да се остварат по редовен пат.

Судската заштита е посебен облик на организирана правна заштита. Неа ја даваат, по правило, судовите според посебни правила на постапката кои се утврдени со закон. Во согласност со ова, за да го оствари своето повредено, загрозево или вознемирено субјективно право, правниот субјект се обраќа до надлежниот орган - судот - и бара соодветна заштита. Во постапката за правна заштита, судот испитува, на начин пропишан со процесното право, дали постои наводното субјективно право кое правниот субјект сака да го оствари и ги определува мерките на негова заштита. Принудата која судот ќе ја примени секогаш се движи во рамките на општите правила на постапување кои се предвидени со процесното право и тоа подеднакво за сите субјекти што учествуваат во постапката за заштита и остварување на правото.

---

8 Службен весник на РМ, бр. 71/06

9 Службен весник на РМ, бр. 82/08, 12/09

10 Службен весник на РМ, бр. 38/91, 46/93, 55/95, 10/04, 84/05, 111/05, 65/06, 5/07, 77/08, 67/09

Правната заштита на субјективните права кои произлегуваат од корпусот на различните граѓанско-правни односи (лични, семејни, работни, имотни и други граѓанско-правни односи) е уредена со посебни процесни правила. Оваа заштита, на барање на носителот на субјективното право што е повредено, оспорено или загрозувано, ја дава судот во посебна постапка за судско остварување на правата – граѓанско-судска постапка.

Правната заштита се обезбедува според правилата на редовната (општата) парнична постапка уредена со Законот за парничната постапка¹¹.

Повод за давање судска заштита

На барање на овластен субјект, правната заштита се дава само кога субјективното право не може да се оствари спонтано, по вообичаен пат. Причините или поводите за давање правна заштита на подрачјето на правата на пациентите најчесто се поврзани со барање за надомест на штетата настаната поради повреда на нивните права.

Надлежност на судовите за спорови за надомест на штета

Постојат повеќе видови надлежност, но во оваа пригода ќе се ограничиме на разгледување на стварната и на месната надлежност.

Стварната надлежност значи распределба на спорните предмети меѓу одделни судови од ист вид во рамките на судскиот систем на една земја. Стварната надлежност може да се определи врз основа на повеќе критериуми: според предметот на спорот (каузален критериум), според вредноста на предметот на спорот (вредносен критериум), според личноста на процесните субјекти (субјективен критериум) итн.

Месната надлежност овозможува конкретно да се определи кој стварнонадлежен суд ќе постапува и одлучува во конкретен случај. Таа, значи, се однесува на поделба на работата меѓу судовите со иста стварна надлежност. Решавањето на спорните работи е поделено меѓу исти видови судови кои имаат различни подрачја на кои дејствуваат и тоа според определена врска која постои меѓу спорниот предмет и подрачјето на судот.

Надлежноста на судовите е определена според Законот за судовите¹². Во судскиот систем на Република Македонија, судската власт ја вршат основните судови, апелациските судови, Управниот суд и Врховниот суд на Република Македонија. Граѓанското правосудство го вршат основните судови, апелациските судови и Врховниот суд на Република Македонија.

Основните судови, во согласност со стварната надлежност определена со закон, судат во прв степен и се основаат како основни судови со основна надлежност и основни судови со проширена надлежност. Во споровите за надомест на штета-

---

11 Службен весник на РМ бр. 79/05, 110/08, 83/09

12 Службен весник на РМ бр. 58/06, 35/08

та, која произлегува од повреда на правата на пациентите, во прв степен одлучуваат судовите со основна надлежност ако штетата е до 15.000 евра во денарска противвредност. Ако вредноста е поголема од оваа сума, тогаш одлучуваат судовите со проширена надлежност.

Апелациските судови (во Битола, Гостивар, Скопје и во Штип) се стварнонадлежни да решаваат и за жалби на одлуките на основните судови од своето подрачје.

Управниот суд, меѓу другото, решава и за поединечни акти на органите на државната управа, Владата, други државни органи, општини, Град Скопје, организации утврдени со закон и на правни и на други лица во вршење јавни овластувања (носителите на јавни овластувања) кога за решавање во втор степен за таквиот акт не е обезбедена друга правна заштита.

Врховниот суд на Република Македонија е стварнонадлежен да решава, меѓу другото, и за вонредните правни лекови на правосилните одлуки на судовите кога тоа е определено со закон.

Месната надлежност за судење во **спорови за надомест на штета** се определува според Законот за парничната постапка¹³ и тоа според правилата за општата месна надлежност, а може да се земат предвид и правилата за некои посебни месни надлежности. Така, според правилата за општата месна надлежност, тужителот треба да ја поднесе тужбата до судот на чиешто подрачје тужениот има свое живеалиште, односно престојувалиште, доколку тужениот е физичко лице. Доколку тужениот е правно лице, општо меснонадлежен е судот на чиешто подрачје се наоѓа седиштето на правното лице. Тужба за имотно-правни барања за лице кое нема општа месна надлежност во Република Македонија може да се поднесе до секој суд во Република Македонија на чиешто подрачје се наоѓа некаков имот од тоа лице или каде што се наоѓа предметот што се бара со тужбата.

Во овие спорови се зема предвид и посебното правило за определување на месната надлежност во спорови за **надомест на штета**, според кое за судење во спорови за вондоговорна одговорност за штета, покрај судот од општа месна надлежност, надлежен е и судот на чиешто подрачје е извршено штетното дејство или судот на чиешто подрачје настапила штетната последица. Ако на односот на корисникот на медицинската услуга и давателот на медицинската услуга гледаме како на договорен однос, се земаат предвид и правилата за спогодбена месна надлежност. Имено, странките може да се спогодат во прв степен да им суди суд што не е меснонадлежен според закон, под услов тој суд да е стварнонадлежен. Ако со закон е определено дека за судење во определен спор меснонадлежни се два или повеќе судови, странките може да се спогодат во прв степен да им суди еден од тие судови или некој друг стварнонадлежен суд. Спогодбата за месна надлежност мора да биде составена во писмена форма и може да се однесува на определен спор или на повеќе спорови што произлегуваат од определен правен однос. Таа може да биде содржана во договорот за некое правно дело

---

13 Службен весник на РМ бр. 79/05, 110/08, 83/09

(во случајот договор за услуги), со што, всушност, се врши договарање на месната надлежност на суд за решавање на спор или на споровите што ќе настанат од договореното правно дело. Тужителот мора да ја приложи исправата за спогодбата кон тужбата.

Повредата на правилата за стварната и месната надлежност претставува суштествена повреда на одредбите на парничната постапка поради која може да се изјавуваат редовни и вонредни правни лекови на начин определен со закон.

Поведување постапка

Споровите за надомест на штета се решаваат според правилата на редовната парнична постапка уредена со Законот за парничната постапка¹⁴.

Како и секоја друга парнична постапка, и **парничната постапка за надомест на штета се поведува со тужба**. Тужбата е иницијално процесно дејство со кое се поведува постапка пред судот. Тужбата, по правило, има форма на поднесок. Со Законот за парничната постапка е определена **задолжителната содржина на тужбата** како поднесок. Таа мора да содржи: тужбено барање, односно барање за донесување пресуда, факти на кои се заснова барањето, докази со кои може да се утврдат тие факти, податоци кои мора да ги содржи секој поднесок (во смисла на означување на стварнонадлежниот и меснонадлежниот суд, означување на странките и нивните законски застапници и полномошници ако ги имаат, означување на предметот на спорот и потписот на подносителот), кога е тоа потребно, треба да се означи и вредноста на предметот на спорот и правниот интерес за поднесување на тужбата. Задолжителната содржина на тужбата е минималната содржина на овој поднесок. Покрај неа, тужбата може да содржи и други **факултативни елементи**: разни процесни барања, означување на правната основа итн.

Видови тужби

Основната поделба на тужбите во процесната теорија се заснова на критериумот содржина на правната заштита што се бара со тужбата, па во таа смисла се прави разлика меѓу деклараторни, конститутивни и кондемпнаторни тужби.

Со **деклараторните** тужби се бара да се утврди постоење или непостоење определено право или правен однос, односно вистинитост или неvistинитост на определена исправа (тужби за утврдување).

Со **конститутивните** тужби се бара засновање, промена или престанок на некој правен однос (правнопреобразувачки тужби).

Со **кондемпнаторните** тужби се бара осуда на тужениот на определено давање, чинење, нечинење или трпење (тужби за осуда на чинидба).

При барањата за надоместок на штета станува збор за кондемпнаторни тужби.

---

14 Службен весник на РМ бр. 79/05, 110/08, 83/09

Видови одлуки

Судските одлуки се донесуваат во две форми, како **пресуди** и **решенија**. **Со пресуда** судот, по правило, одлучува за основаноста на тужбеното барање. **Со решение** судот одлучува за некое процесно прашање, кое не се однесува непосредно на предметот на постапката, но се поставува во текот на расправањето и одлучувањето за самиот предмет на постапката.

Соодветно на видот на правната заштита што се бара со тужбата, судот може да донесе деклараторна, конститутивна или кондементорна пресуда.

Во зависност од тоа дали за барањето одлучува во целост или делумно, односно дали одлучува за сите истакнати барања или за дел од нив, може да се донесат и следниве видови пресуди: делумна пресуда, дополнителна пресуда и меѓупресуда. Судот може да одлучи за основаноста на тужбеното барање и врз основа на изречни или конклюдентни процесни дејства на странките, со кои тие располагаат со барањата што се ставени во постапката. Така, постои можност да се донесе пресуда поради неподнесување одговор на тужба, пресуда поради изостанок, пресуда поради откажување од тужбеното барање и пресуда врз основа на признание. Постои можност и за донесување пресуда без одржување расправа, во случаите кога тужениот во одговорот на тужбата ќе ги признае решителните факти, независно што го оспорил тужбеното барање, па претседателот на советот без закажување на рочиште за расправа ќе донесе пресуда, под услов да не постојат други пречки за нејзино донесување.

Редовни и вонредни правни лекови

По завршувањето на првостепената постапка и доставувањето на првостепената одлука на странките, постои можност за натамошно постапување во истиот предмет пред повисоките судови или пред истиот суд доколку странките изјават правни лекови пропишани со закон.

За одлуките донесени од страна на основните судови, странките може да ги изјават сите правни лекови кои се предвидени во редовната парнична постапка (редовни и вонредни).

Редовен правен лек е **жалбата**, која се изјавува од страна на странките за неправосилни одлуки донесени во прв степен. Ако со закон не е предвиден друг рок, жалбата се изјавува во рок од 15 дена од денот на доставувањето на преписот на пресудата. Таа се поднесува до судот кој ја донел одлуката во прв степен, а за нејзината основаност одлучува непосредно повисокиот суд - апелациониот суд. Изјавената жалба спречува одлуката да стане правосилна во делот што се побива со жалба, а со тоа го задржува и извршувањето на одлуката. Жалбата може да се изјави поради следниве **причини**: суштествена повреда на одредбите на парничната постапка, погрешна или нецелосно утврдена фактичка состојба и погрешна примена на материјалното право. Содржината на жалбата, постапувањето на надлежните судови по жалба и одлуките што тие може да ги однесат при тоа се пропишани со Законот за парничната постапка.

Покрај жалбата како редовен правен лек, законот предвидува и два вонредни правни лекови: ревизија и повторување на постапката.

Ревизијата е вонреден правен лек што странката може да го изјави за правосилна пресуда донесена во втор степен. Рокот за изјавување на ревизијата е 30 дена од денот на доставувањето на преписот на пресудата. Ревизија може да се изјави поради суштествена повреда на одредбите на парничната постапка и поради погрешна примена на материјалното право. Ревизијата се поднесува до судот што одлучувал за предметот во прв степен, а кој понатаму преку второстепениот суд ја доставува ревизијата со сите списи на предметот до Врховниот суд на Република Македонија заради мериторно одлучување. Дозволеноста на ревизија, условите под кои може да се побара ревизија, како и постапувањето на надлежните органи по ревизија и одлуките што тие може да ги донесат се пропишани со Законот за парничната постапка. Изјавената ревизија не го задржува извршувањето на правосилната пресуда.

Вториот вонреден правен лек е **повторувањето на постапката**, кој може да се изјави за правосилни одлуки, независно во кој степен настапила правосилноста. Предлогот за повторување на постапката се поднесува секогаш до судот што ја донел одлуката во прв степен, кој по правило и одлучува за предлогот, освен ако причините за повторување се однесуваат на постапката пред повисок суд. Повторување на постапката може да се бара поради три групи причини: некои суштествени повреди на одредбите на парничната постапка, појава на кривични дела и на нови факти и докази, кои доколку му биле познати на судот, би можело да донесе поинаква одлука. Повторувањето на постапката може да се бара во рок од 30 дена од денот на узнавањето на причината за повторување, а со одредени исклучоци најдоцна во рок од пет години од правосилноста на одлуката.

Кога Европскиот суд за човекови права ќе утврди повреда на некое човеково право или на основните слободи предвидени со Европската конвенција за заштита на основните човекови права и слободи и со дополнителните протоколи на Конвенцијата, кои Република Македонија ги ратификувала, странката во рок од 30 дена од конечното на пресудата на Европскиот суд за човекови права може да поднесе барање до судот во Република Македонија што судел во прв степен во постапката во која е донесена одлуката со која е повредено некое од човековите права или основните слободи за измена на одлуката со која тоа право или основна слобода е повредена.

Во оваа постапка соодветно се применуваат одредбите за повторување на постапката.

Во повторувањето на постапката судовите се должни да ги почитуваат правните ставови изразени во конечната пресуда на Европскиот суд за човекови права со која е утврдена повреда на основните човекови права и слободи.

3. Кривична постапка

Правилата со кои се обезбедува никој невин да не биде осуден, а на виновникот да му се изрече кривична санкција под условите што ги предвидува Кривичниот законик¹⁵ и врз основа на законито спроведената постапка се уредени со **Законот за кривичната постапка**¹⁶.

Кривичната постапка претставува збир на дејства што се преземаат со цел наоѓање на сторителот на кривичното дело, собирање докази, негово обвинување и дејствата на одбраната до донесувањето конечна пресуда и извршувањето на санкцијата.

Судовите во кривичните предмети судат во границите на својата **стварна надлежност** определена со закон.

Меснонадлежен, по правило, е судот на чиешто подрачје е извршено кривично дело или обид за кривично дело. Приватна тужба може да се поднесе и до судот на чиешто подрачје обвинетиот има живеалиште или престојувалиште.

Текот на кривичната постапка детално е даден во Законот за кривичната постапка¹⁷.

Остварувањето на правото на жалба се врши во последната фаза на кривичната постапка - **постапката по правни лекови**.

За пресудата донесена во прв степен овластените лица може да изјават жалба во рок од 15 дена од денот на доставувањето на преписот на пресудата. Навремено изјавената жалба од овластеното лице го одложува извршувањето на пресудата. Законот ја определува содржината на жалбата, како и основите поради кои може да се побива пресудата и тоа:

- 1) поради суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка;
- 2) поради повреда на Кривичниот законик;
- 3) поради погрешно или нецелосно утврдена фактичка состојба;
- 4) поради одлука за кривичните санкции, за одземање имотна корист, за трошоците за кривичната постапка, за имотно-правните барања, како и поради одлука за објавување на пресудата преку печатот, радиото или телевизијата.

Жалбата се поднесува до судот што ја изрекол првостепената пресуда во доволен број примероци за судот, како и за противната странка и за бранителот заради давање одговор. Ненавремената и недозволената жалба ќе ја отфрли со решение претседателот на советот на првостепениот суд.

Еден примерок од жалбата првостепениот суд ќе достави до противната странка, која во рок од осум дена од денот на приемот на жалбата може да поднесе до судот одговор на жалба. Жалбата и одговорот на жалбата со сите списи, првостепениот суд ќе ги достави до второстепениот суд.

¹⁵ Службен весник на РМ бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09

¹⁶ Службен весник на РМ бр. 15/97, 44/02, 74/04 и 83/08, 67/09

¹⁷ Службен весник на РМ бр. 15/97, 44/02, 74/04 и 83/08, 67/09

Второстепениот суд донесува одлука на седница на советот или врз основа на одржан претрес. Дали ќе одржи претрес одлучува второстепениот суд на седница на советот.

Второстепениот суд ја испитува пресудата во овој дел во кој се побива со жалбата, но секогаш по службена должност мора да испита определени суштествени повреди на Законот за кривичната постапка и ако на штета на обвинетиот е повреден Кривичниот законик¹⁸.

Второстепениот суд за жалба може да одлучи на следниве начини:

- (1) да ја отфрли жалбата како ненавремена или како недозволена;
- (2) да ја одбие жалбата како неоснована и да ја потврди пресудата на судот од прв степен;
- (3) да ја укине првостепената пресуда и предметот да го упати до првостепениот суд на повторно судење и одлука;
- (4) да ја преиначи првостепената пресуда.

Жалба за пресудата на второстепениот суд е дозволена до судот што одлучува во трет степен само во следниве случаи:

- 1) ако второстепениот суд изрекол казна затвор доживотно или ако ја потврдил пресудата на првостепениот суд со која е изречена таква казна;
- 2) ако второстепениот суд врз основа на одржаниот претрес ја утврдил фактичката состојба поинаку отколку првостепениот суд и врз така утврдената фактичка состојба ја засновал својата пресуда и
- 3) ако второстепениот суд ја преиначил пресудата на првостепениот суд со која обвинетиот е ослободен од обвинението и изрекол пресуда со која обвинетиот се огласува за виновен.

За жалбата за второстепената пресуда решава судот од трет степен на седница на советот, во согласност со одредбите што важат за постапката во втор степен. Пред овој суд не може да се одржи претрес.

По завршувањето на жалбената постапка, пресудата станува правосилна. На неа може да се изјават само **вонредни правни лекови**.

Повторување на кривичната постапка

Кривичната постапка што е довршена со правосилно решение или со правосилна пресуда на барање од овластеното лице може да се повтори само во случаи и под услови предвидени со Законот за кривичната постапка¹⁹.

Така, кривичната постапка завршена со правосилна пресуда може да се повтори во корист на осудениот ако:

- 1) се докаже дека пресудата е заснована врз лажна исправа или врз лажен исказ на сведокот, вештакот или на толкувачот;

¹⁸ Службен весник на РМ бр. 37/96, 80/99, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/09

¹⁹ Службен весник на РМ бр. 15/97, 44/2002, 74/2004 и 83/2008, 67/09

- 2) се докаже дека до пресудата дошло поради кривично дело на судијата, на судијата-поротник или на лице што ги вршело истражните дејства;
- 3) пресудата со која се одбива обвинението е донесена поради откажување на јавниот обвинител од обвинението, а се докаже дека до тоа откажување дошло поради кривично дело злоупотреба на службената положба на јавниот обвинител;
- 4) се изнесат нови факти или се поднесат нови докази што самите за себе или во врска со поранешните докази се подобни да причинат ослободување на лицето што било осудено или негова осуда по поблаг кривичен закон;
- 5) на некое лице за исто дело повеќе пати му е судено или ако повеќе лица се осудени поради исто дело што можело да го стори само едно лице или некои од нив;
- 6) во случај на осуда за продолжено кривично дело или за друго кривично дело што според Законот опфаќа повеќе истовидни или повеќе разновидни дејства се изнесат нови факти или се поднесат нови докази што укажуваат дека осудениот не го сторил дејството што е опфатено со делото од осудата, а постоењето на овие факти би било од суштествено влијание врз одмерување на казната и
- 7) со одлука на Европскиот суд за човекови права е утврдена повреда на човековите права и слободи.

Барање за повторување на кривичната постапка може да поднесат странките и бранителот, а по смртта на осудениот барање може да поднесе јавниот обвинител ако постапката се водела по негово барање, или неговиот брачен, односно вонбрачен другар, роднина по крв во права линија, посвоител, посвоеник, брат, сестра и хранител. Барање за повторување на кривичната постапка може да се поднесе и откако осудениот ја издржал казната и без оглед на застареноста, амнестијата или помилувањето.

Вонредно ублажување на казната

Ублажување на правосилно изречената казна е дозволено кога по правосилноста на пресудата ќе се јават околности што ги немало кога се изрекувала пресудата или судот за нив не знаел иако постоеле, а тие очигледно би довеле до поблага осуда.

Барање за вонредно ублажување на казната може да поднесат јавниот обвинител ако постапката се водела по негово барање, осудениот и неговиот бранител, како и неговиот брачен, односно вонбрачен другар, роднина по крв во права линија, посвоител, посвоеник, брат, сестра и хранител.

Барање за заштита на законитоста

За правосилни судски одлуки и за судската постапка што им претходела на тие правосилни одлуки, јавниот обвинител на Република Македонија може да подигне барање за заштита на законитоста ако е повреден закон или меѓународен договор, ратификуван во согласност со Уставот на Република Македонија²⁰.

---

20 Службен весник на РМ бр. 52/91, 1/92, 31/98, 91/01, 84/03, 107/05, 3/09

Барање за вонредно преиспитување на правосилната пресуда

Лицето што правосилно е осудено на казна затвор или малолетнички затвор може да поднесе барање за вонредно преиспитување на правосилната пресуда поради повреда на законот.

Барање за вонредно преиспитување правосилна пресуда се поднесува во рок од 30 дена од денот кога обвинетиот ја примил правосилната пресуда.

Осудениот што не користел редовен правен лек за пресудата не може да поднесе барање за вонредно преиспитување на правосилната пресуда, освен ако со пресудата на второстепениот суд, наместо ослободување од казна, судска опомена, условна осуда или парична казна, е изречена казна затвор, односно, наместо воспитна мерка, казна малолетнички затвор. Барање за вонредно преиспитување на правосилната пресуда не може да се поднесе за пресуда на Врховниот суд на Република Македонија.

Барање за вонредно преиспитување на правосилната пресуда може да поднесат осудениот и бранителот, а причините и условите под кои тоа може да се побара се утврдени во Законот за кривичната постапка²¹.

Законот за кривичната постапка²² ги регулира и постапувањата за донесување пресуда без главен претрес (скратена постапка), изрекување алтернативни мерки и постапка кон правни лица. Постапката кон малолетниците е уредена со Законот за малолетничка правда²³.

4. Извршна постапка

Со **Законот за извршување**²⁴ се уредени правилата според кои извршителите постапуваат заради присилно извршување судска одлука која гласи на исполнување обврска. Одредбите на овој закон се применуваат и врз присилно извршување и на одлука донесена во управна постапка која гласи на исполнување на парична обврска.

Основа за извршување претставува извршна исправа како и решение со кое се дозволува извршување врз основа на веродостојна исправа донесена од нотар. Извршувањето го спроведува извршител под услови и на начин утврден со Законот. Извршувањето заради остварување парично побарување се спроведува во обем што е потребен за намирување на тоа побарување.

При спроведување на извршувањето сообразно се применуваат одредбите на Законот за парничната постапка²⁵, ако со овој или со друг закон не е определено поинаку.

---

21 Службен весник на РМ бр. 15/97, 44/02, 74/04, 83/08, 67/09

22 Службен весник на РМ бр. 15/97, 44/02, 74/04, 83/08, 67/09

23 Службен весник на РМ бр. 87/07, 103/08, 161/08

24 Службен весник на РМ бр. 35/05, 50/06, 129/06, 8/08, 83/09

25 Службен весник на РМ бр. 79/05, 110/08, 83/09

Извршни исправи се:

- извршна судска одлука и судско порамнување;
- извршна одлука и порамнување во управна постапка, ако гласат на исполнување на паричната обврска;
- извршна нотарска исправа и
- друга исправа која како извршна исправа е предвидена со закон.

8.2 Алтернативни механизми за заштита/остварување на правата и на обврските

1. Уставен суд на Република Македонија

Уставниот суд е востановен со Уставот на Република Македонија²⁶.

Во согласност со член 50 од Уставот, секој граѓанин може да се повика на заштита на слободите и правата утврдени со Уставот пред судовите и пред Уставниот суд на Република Македонија во постапка заснована врз начелата на приоритет и итност.

Според членот 108 од Уставот, Уставниот суд на Република Македонија е орган на Републиката кој ги штити уставноста и законитоста.

Надлежностите на Уставниот суд на Република Македонија се утврдени во членот 110 од Уставот и се следниве:

- одлучува за согласноста со законитоста на Уставот;
- одлучува за согласноста на другите прописи и на колективните договори со Уставот и со законите;
- ги штити слободите и правата на човекот и на граѓанинот што се однесуваат на слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата, политичкото здружување и дејствување и забраната на дискриминација на граѓаните врз основа на пол, раса, верска, национална, социјална и политичка припадност;
- решава за судирот на надлежностите меѓу носителите на законодавната, извршната и судската власт;
- решава за судирот на надлежностите меѓу органите на Републиката и единиците на локалната самоуправа;
- одлучува за одговорноста на претседателот на Републиката;
- одлучува за уставноста на програмите и статутите на политичките партии и на здруженијата на граѓани и
- одлучува и за други прашања утврдени со Уставот.

---

26 Службен весник на РМ бр. 52/91, 1/92, 31/98, 91/01, 84/03, 107/05, 3/09

Начинот на работа и постапката пред Уставниот суд на Република Македонија се уредуваат со Деловник на Уставниот суд на Република Македонија.

Во решавањето на работите од својата надлежност, Уставниот суд на Република Македонија донесува одлуки, решенија и заклучоци.

Одлуката на Уставниот суд на Република Македонија, со која се укинува или поништува закон, пропис или друг општ акт, произведува правно дејство од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Извршувањето на правосилните поединечни акти донесени врз основа на закон, пропис или друг општ акт што со одлука на судот е укинат не може да се дозволи, ниту да се спроведе, а ако извршувањето е почнато, ќе се запре.

Работата на Уставниот суд на Република Македонија е јавна.

Одлуките на Уставниот суд на Република Македонија ги извршува донесувачот на законот, другиот пропис или општиот акт што со одлука на судот е поништен или укинат. Одлуките со кои судот одлучува за заштита на слободите и правата утврдени со Уставот ги извршува органот или организацијата што го донела поединечниот акт што со одлука на судот е поништен, односно органот или организацијата што го презела дејството кое судот го забранил со одлука.

Од практиката на Уставниот суд на РМ

Случај бр. 1

По поднесена иницијатива на граѓанин, Уставниот суд на Република Македонија со Одлука У. бр. 85/2000 ги укина одредбите од Законот за здравствено осигурување²⁷ со кои се предвидуваше дека право на надомест на плата за време на отсуството од работа поради бременост, раѓање и мајчинство може да остварат само осигуреничките што биле здравствено осигурени непрекинато најмалку шест месеци пред почнувањето на отсуството.

Уставниот суд овие законски одредби ги оцени како противуставни затоа што осигурените лица што не биле осигурени најмалку шест месеци се ставаат во неповолна состојба и им се повредува уставното начело на еднаквост. Со оглед на тоа што, според законската регулатива, услов за остварување на правата од здравственото осигурување и здравствената заштита за сите граѓани е тоа дали се платени придонесите, овие права не можат да се ограничуваат ако редовно се плаќани придонесите, независно од тоа колку време е осигуреник одредено лице. Подоцна во законската регулатива е внесена слична одредба која предвидува дека право на надомест на плата имаат осигурениците што се непрекинато осигурени најмалку шест месеци, но оваа одредба се однесува на сите осигуреници и за сите видови надоместоци на плата, а не само за надомест на плата пора-

---

²⁷ Службен весник на РМ, бр. 25/00, 34/00, 96/00, 50/01, 11/02, 31/03, 84/05, 37/06, 18/07, 36/07, 82/08, 98/08, 6/09, 67/09

ди породилно отсуство. До Уставниот суд повторно беше поднесена иницијатива за укинување на овие законски одредби, меѓутоа Уставниот суд на Република Македонија со Решение У. бр. 210/2005 сега не поведе постапка за наведените законски одредби затоа што оцени дека не се создава нееднаквост меѓу осигурениците, туку сите осигуреници имаат еднакви права и обврски.

Случај бр. 2

Поради ограничување на правото на примена на лекови на товар на Фондот кои дејствуваат на генитоуринарниот тракт и половите хормони, односно за полови хормони и други лекови со дејство на гениталниот систем за жени постара од 40 години, Уставниот суд на Република Македонија со Одлука У. бр. 249/2007 ги укина како противуставни одредбите од листата на лекови кои паѓаат на товар на Фондот затоа што оцени дека на жените постари од 40 години им се ограничува правото на примена на наведените лекови на товар на Фондот, со што им се ограничува уставното право на здравствена заштита, што е спротивно и со одредбите на Законот за здравственото осигурување²⁸, со одредбите на Законот за генетски модифицирани организми²⁹ и со Законот за биомедицинско потпомогна-то оплодување³⁰.

2. Народен правобранител

Народниот правобранител е орган на Република Македонија што ги штити уставните и законските права на граѓаните и на сите други лица кога им се повредени со акти, дејства и пропуштања дејства од органите на државната управа и од други органи и организации што имаат јавни овластувања и кој презема дејства и мерки за заштита на начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците во органите на државната власт, органите на единиците на локалната самоуправа и јавните установи и служби.

Постапката пред народниот правобранител се поведува со претставка, која може да ја поведе секое лице што смета дека му се повредени правата. Законот нема предвидено одредена форма како треба да изгледа таа, но мора да ги содржи следниве елементи:

- да содржи лични податоци за подносителот;
- да биде потпишана од подносителот;
- да ги содржи околностите, фактите и доказите врз кои се темели претставката;
- треба да бидат наведени органот, организацијата, установата или лицето на кое се однесува претставката, како и да се наведе дали подносителот веќе вложил правни средства и кои правни средства ги вложил.

Претставката може да се даде писмено или усно на записник и не подлежи на плаќање такса.

28 Службен весник на РМ, бр. 25/00, 34/00, 96/00, 50/01, 11/02, 31/03, 84/05, 37/06, 18/07, 36/07, 82/08, 98/08, 6/09, 67/09

29 Службен весник на РМ бр. 35/08

30 Службен весник на РМ, бр. 37/08

Народниот правобранител може да поведе постапка под одредени услови и по сопствена иницијатива.

Кога народниот правобранител ќе констатира дека се повредени уставните и законските права на подносителот на претставката или, пак, се направени други неправилности, може:

- да даде препораки, предлози, мислења и укажувања за начинот на отстранување на констатираните повреди;
- да предложи повторно да се спроведе определена постапка во согласност со законот;
- да покрене иницијатива за поведување дисциплинска постапка за службено, односно одговорно лице и
- да поднесе барање до надлежниот јавен обвинител за поведување постапка заради утврдување на казнената одговорност.

Условите на избор и разрешување, надлежноста и начинот на работа на народниот правобранител се утврдени со Законот за народниот правобранител³¹.

Од практиката на Народниот правобранител

Случај бр. 1

Во дел од здравствените установи не се вршело ослободување од трошоците за одредени заболувања предвидени со законските или подзаконските акти или со програмите на Владата, или, пак, граѓаните се задолжуваа да плаќаат партиципација во одреден износ кој не е предвиден со закон или со друг пропис. По укажувањата на Народниот правобранител, незаконските акти на здравствените установи се отстранети од правниот поредок и прекината е наплатата на незаконската партиципација.

(Извор: Народен правобранител на РМ)

Случај бр. 2

Пациентите биле ограничени во остварувањето право на користење на основните здравствени услуги на товар на Фондот доколку тие услуги ги користеле во здравствени установи со кои Фондот за здравствено осигурување нема склучено договор. Со оглед на тоа што во законската регулатива претходно немаше вакво ограничување, ниту имаше основа за вакво ограничување на правата на пациентите, Народниот правобранител и Врховниот суд на Република Македонија зазедоа став дека се постапува противзаконски и се повредуваат правата на пациентите, односно им се оневозможува да се лекуваат во здравствена установа која ќе им обезбеди најдобри здравствени услуги, со што им се повредува уставно гарантираното право на здравствена заштита и уставната обврска да се грижат за своето здравје и за здравјето на другите. По интервенциите на Народниот правобранител и по пресудите на Врховниот суд, Фондот ги промени своите акти и им ги призна правата на пациентите. Меѓутоа, по одреден период и

---

31 Службен весник на РМ бр. 60/03, 114/09

покрај истата законска регулатива, Фондот и Врховниот суд го променија својот став и повторно Фондот не им ги признаваше трошоците на пациентите направени во здравствени установи со кои Фондот нема склучено договор, а Врховниот суд ги одбиваше тужбите. Народниот правобранител остана на својот став и ги продолжи своите интервенции. Со оглед на тоа што продолжи практиката на непризнавање на трошоците за основните здравствени услуги во здравствени установи со кои Фондот нема склучено договор, за што дополнително беше внесена и законска одредба, ценејќи дека законската одредба не е во согласност со Уставот на Република Македонија, Народниот правобранител поднесе предлог до Уставниот суд на Република Македонија за оценување на нејзината уставност, по што Уставниот суд ја укина наведената законска одредба (У. Бр. 45/2006), но во практиката сè уште има случаи кога не се почитува одлуката на Уставниот суд и повторно се постапува според укинатата законска одредба, за што и натаму реагира Народниот правобранител.

(Извор: Народен правобранител на РМ)

Случај бр. 3

Поднесена е претставка од граѓанин поради повреда на правата од Фондот за здравствено осигурување со неспроведување одјава од здравствено осигурување како осигуреник по основа на вршење самостојна дејност и неспроведување на пријава по основа на невработеност во Агенцијата за вработување, со што, според оценката на Народниот правобранител, се постапува незаконски и се повредува уставно гарантираното право на граѓанинот како осигуреник иако редовно се плаќа придонесот, што е услов за остварување на правата од здравственото осигурување и здравствената заштита на граѓаните.

Народниот правобранител утврди дека подносителот од претходната основа има неплатени придонеси за здравствено осигурување поради што не добивал сини картони и дека има решение од Регионалната занаетчиска комора за престанок на вршење занаетчиска дејност, а од Централниот регистар на РМ занаетчишкиот дуќан е избришан од евиденција.

Оценувајќи дека станува збор за повреда на правата, Народниот правобранител укажа дека поради неплатените придонеси по претходната основа која престанала да постои, нема законска основа за непризнавање на својството на осигуреник по друга основа, односно дека неплатените придонеси Фондот може да ги наплати по присилен пат во судска постапка.

Поради тоа, Народниот правобранител побара да се спроведе одјавата од претходната основа и да се прифати пријавата по основа на невработеност, основа по која Агенцијата редовно ги намирава своите обврски кон Фондот. Укажувањето беше прифатено, а подносителот го оствари правото.

(Извор: Народен правобранител бр. 1470/07)

Случај бр. 4

На пациент му биле повредени правата од здравствено осигурување од страна на Фондот за здравствено осигурување на Република Македонија поради

непријавување како осигуреник по нова основа и неиздавање сини картони. Народниот правобранител оценил дека му се повредени правата на пациентот со неприфаќањето на пријавата за осигурување по основа на заснован работен однос и неиздавање на картоните како осигуреник иако редовно се уплатува придонесот. Со непријавувањето на пациентот како осигуреник му се ограничило користењето на здравствената заштита како на осигурено лице и сите здравствени услуги морал да ги плаќа приватно.

Тргувајќи од Законот за здравственото осигурување, правата од задолжителното здравствено осигурување може да ги оствари само лице на кое му е утврдено својство на осигуреник, односно осигурено лице, а својството на осигуреник и осигурено лице се утврдува врз основа на пријава за здравствено осигурување што ја поднесува обврзникот за уплата на придонесот.

Во согласност со законот, осигуреникот си ги остварува правата од задолжителното здравствено осигурување врз основа на здравствена легитимација и докажа дека придонесот за задолжителното здравствено осигурување е платен.

Народниот правобранител оценил дека му се повредени правата на подносителот поради што побарал Фондот да го пријави граѓанинот како осигуреник по новата основа и да му издаде сини картони, а за претходно наведениот период за кој должен одреден износ на недоплатен придонес да биде задолжен врз основа на законски предвидената постапка за наплата, по што Фондот ја прифатил препораката на Народниот правобранител и граѓанинот го остварил правото на здравствено осигурување.

(Извор: Народен правобранител бр. 470/05, годишен извештај на НП од 2005 година)

Граѓаните сè уште се судираат со вакви проблеми и покрај непроменетата законска регулатива, при што ставот на Фондот за ова прашање се менува во зависност од промената на одговорните лица во Фондот за здравствено осигурување (2005, 2006, 2007 година).

Случај бр. 5

Граѓанин побарал заштита на правата пред Народниот правобранител затоа што неговата сопруга за време на хоспитализацијата во општа болница била физички малтретирана од болничар.

Народниот правобранител спровел целосно истражување за случајот и по утврдувањето на фактичката состојба, ѝ укажал на здравствената установа на должноста на здравствените работници да се грижат за пациентите на кои им се укажува здравствена заштита и да го почитуваат достоинството на пациентите, а воедно побарал да се поведе постапка за болничарот.

Постапувајќи по укажувањето на Народниот правобранител, за болничарот била изречена дисциплинска мерка.

(Извор: Народен правобранител бр. 1828/07)

Случај бр. 6

Побарана е интервенција од Народниот правобранител затоа што Клиниката за гинекологија и акушерство одбила да издаде потврда за набавено средство, за кое подносителката платила со сопствени средства, за да Фондот за здравствено осигурување може да изврши враќање на средствата.

Народниот правобранител утврдил дека врз подносителката била извршена хируршка интервенција при што било вградено средство (мрежа) кое во Клиниката го немало, па пациентката го набавила со лични средства. При отпишувањето од наведената Клиника подносителката побарала потврда за вграденото средство, за да побара враќање на средствата, но докторот одбил да ѝ го издаде бараниот документ.

Народниот правобранител, ценејќи дека станува збор за правата на пациентката, ѝ укажал на здравствената установа да се преземат соодветни мерки и да се издаде потребниот документ неопходен за враќање на средствата од страна на ФЗО, по што Клиниката ја издала бараната потврда, а ФЗО ги вратил средствата. *(Извор: Народен правобранител бр. 2135/07)*

Случај бр. 7

Во претходните години (2000, 2001) поради нередовно плаќање на придонесите од страна на работодавците со закон беше предвидена можност работодавците да го плаќаат придонесот со дисконтна стапка од 70 проценти. Меѓутоа, граѓани доставија претставки до Народниот правобранител поради фактот што при отсуство од работа поради болест од страна на Фондот за здравствено осигурување им е исплатуван надомест на плата само од 30 проценти, т.е. сразмерно на платениот придонес. Народниот правобранител укажа дека со ваквото постапување се повредуваат правата на граѓаните како од прописите за работни односи, така и од аспект на нивните права како пациенти затоа што не само што им е влошена здравствената состојба и имаат потреба од поголеми средства за лекување туку и добиваат намален надомест на плата за 70 проценти и иако целта на намалувањето на процентот на придонесот е токму за да се обезбеди остварување на правата на осигурениците, а не тие да им се ускратуваат. За ова прашање е донесена и одлука на Врховниот суд на Република Македонија, кој го изрази истиот став како и Народниот правобранител.

(Извор: Народен правобранител на РМ)

Случај бр. 8

Пациенти побарале заштита на своите права затоа што при остварување на правото на лекување во странство биле уценувани од Фондот за здравствено осигурување (2001-2002) да потпишат договори за лекување во странство според кои прифаќаат да им се надоместат само 20 проценти од направените трошоци за лекувањето, иако според законските и подзаконските акти во такви случаи на пациентот му се признаваат 80 проценти од направените трошоци, средства што ги плаќа Фондот, а останатите 20 проценти се на товар на пациентот-здравствен осигуреник. Но, со ваквите договори, Фондот постапувал спротивно на прописите и на пациентите им признавал 20 проценти од трошоците на

товар на Фондот, а 80 проценти од трошоците морале да ги платат пациентите, што е спротивно на законот. При тоа, Народниот правобранител утврдил дека доколку пациентите не потпишеле таков договор, немало да добијат решение за упатување на лекување во странство. Народниот правобранител оценил дека се врши драстична повреда на правата на пациентите поради што упатил препораки до Фондот, кој по повеќе интервенции и притисоци ги поништил незаконските договори и постапил во согласност со регулативата.

(Извор: Народен правобранител бр. 195/01 и други претставки, годишен извештај 2001 и 2002 година)

Случај бр. 9

На здравствено осигурен пациент, кој располагал со целокупната потребна документација, му се наплатени средства за учество во здравствени услуги на одредена клиника како за неосигурено лице, односно му бил наплатен целиот износ на услугата иако, според законската и подзаконската регулатива, пациентите што се здравствено осигурени треба да учествуваат со најмногу 20 проценти во трошоците за здравствените услуги. По интервенциите на Народниот правобранител, вишокот уплатени средства му беа вратени на пациентот.

(Извор: Народен правобранител на РМ)

Случај бр. 10

На корисници на дрога им биле повредени правата на здравствена заштита затоа што поради недостиг од просторни можности во единствениот центар за метадонска терапија што функционираше во тој период (2001 година), како и поради недостиг од метадонска терапија, не добивале навремена метадонска терапија, туку биле ставани на листа на чекање, со што се намалуваат шансите за лекување и одвикнување од зависноста. Во моментот иако се отворени повеќе вакви центри, сè уште има пациенти од Скопје кои се на листа на чекање (утврдено од Народен правобранител по спроведени увиди во повеќе установи и центри во 2007 година).

(Извор: Годишен извештај на НП за 2007 година)

Случај бр. 11

Пациентка побарала заштита на правата во врска со исплатата на надоместот на плата за време на породилно отсуство затоа што Фондот за здравствено осигурување не ѝ го признавал тоа право, од причини што здравственото осигурување кај пациентката траело помалку од шест месеци иако одредбите од законот што го условуваат ова право со задолжително здравствено осигурување од најмалку шест месеци во моментот на донесувањето на одлуката од страна на Фондот биле укинати од Уставниот суд на Република Македонија, односно неважечки. Исто така, со пресуда на Врховниот суд му беше наложено на Фондот да го признае правото на надомест, независно што пациентката не била осигурена најмалку шест месеци. Фондот не ги почитуваше ниту препораките на Народниот правобранител, ниту пресудата на Врховниот суд, ниту одлуката на Уставниот суд на Република Македонија и повторно донесе негативно решение. По повторно донесување пресуда на Врховниот суд и повторно упатување препорака од страна на Народниот правобранител по истекот на две години од почнувањето на по-

стапката, на пациентката ѝ беше признаено правото за исплата на надоместот на плата во целост. Народниот правобранител оцени дека со ваквото однесување на надлежните органи не само што не ги почитуваат правата на пациентката туку и не ги почитуваат ни судските одлуки и препораките на Народниот правобранител, а ги повредуваат и правата на новородените деца, на кои поради неисплата на надоместот на плата им е ускратена посебната грижа која, според Уставот, треба да ја обезбеди државата и со признавањето на правото на исплата на надомест на плата при породилно отсуство од работа.

(Извор: Народен правобранител бр. 95/02, годишен извештај на НП од 2004 година)

Случај бр. 12

Поради сексуално малтретирање на пациент од страна на лекар, по препорака на Народниот правобранител лекарот е суспендиран од работа.

(Извор: Годишен извештај на НП од 2004 година)

Случај бр. 13

Имало чести поплаки од граѓаните (2006, 2007 година) за неосновано наплатување дополнителни средства при користење здравствени услуги во одредени здравствени установи иако, според законската регулатива, пациентите се целосно ослободени од партиципација или треба да платат само одредено учество. Образложението на здравствените установи било дека ваков надомест наплатувале од пациентите затоа што немале доволно средства во нивните буџети. По интервенциите на Народниот правобранител во здравствените установи за кои Народниот правобранител имал сознанија дека наплаќале вакви дополнителни средства, престана наплатата и се укина ваквата обврска од актите на уставните.

(Извор: Годишен извештај на НП за 2006 година и годишен извештај за 2007 година).

3. Надзор над примената на прописите во функција на заштита на правата на пациентите

Надзорот над примената на прописите претставува ефективен инструмент за заштита на правата на пациентите. Секој пропис содржи одредби за надзор на примената на прописот. Кон тие одредби со **Законот за санитарната и здравствената инспекција**³² се уредуваат надлежноста и организацијата на санитарната и здравствената инспекција, назначувањето на санитарните и здравствените инспектори, овластувањата и постапката за вршење на инспекцискиот надзор. Овој инспекциски орган се јавува како орган за надзор над примената на прописите со кои се уредуваат правата на пациентите.

Санитарната и здравствената инспекција опфаќаат инспекциски надзор над спроведувањето на законите и другите прописи донесени врз основа, меѓу други-

---

32 Службен весник на РМ, бр. 71/06, 139/08

те, на здравствената заштита на населението, здравственото осигурување и евиденциите во областа на здравството.

Инспекцискиот надзор ги опфаќа просторот, објектите, просториите, уредите и опремата, дејностите и лицата кои на кој било начин можат да влијаат штетно врз здравјето на луѓето.

Работите на санитарната и на здравствената инспекција ги врши Државниот санитарен и здравствен инспекторат, како орган во состав на Министерството за здравство.

Во областа на здравствената заштита и здравственото осигурување, Инспекторатот врши надзор и над:

1. остварувањето на правата од здравствената заштита и здравственото осигурување на граѓаните;
2. вршењето здравствена дејност во согласност со одобрение донесено од надлежен орган и вршењето дополнителната дејност во согласност со потпишаните договори;
3. придржувањето на условите во текот на работењето во поглед на просторот, опремата и кадарот за вршење на определени здравствени дејности во согласност со прописите од здравствената заштита;
4. распоредот, почетокот и завршувањето на работното време во здравствениите установи;
5. извршувањето и содржината на систематските и превентивните здравствени прегледи;
6. евиденциите во областа на здравството;
7. општите акти на здравствените установи, особено на:
  - начинот на користење и одржување на медицинската опрема,
  - негата на болните и домашното лекување,
  - приемот на корисниците при укажувањето на примарна, специјалистичко-консултативната здравствена заштита и болничката здравствена заштита,
  - начинот на спроведување на внатрешниот надзор над стручната работа на здравствените работници и соработници и
  - видот и користењето на работната облека.

Ако санитарните и здравствените инспектори при вршењето на инспекцискиот надзор утврдат потреба, може да иницираат постапка до министерот за здравство за стручен надзор над стручната работа на здравствената установа, во согласност со Законот за здравствената заштита³³.

Во вршењето на инспекцискиот надзор, инспекторот е овластен да ги прегледа сите работни и помошни простории, односно просторот, документацијата, пропишаната евиденција, опремата и предметите за работа што подлежат на инспекциски надзор, да побара изјава од одговорните вработени, изјави од сведоци, мостри за анализи, примероци, а по потреба може да користи и услуги на други стручни правни лица.

---

33 Службен весник на РМ, бр. 38/91, 46/93, 55/95, 10/04, 84/05, 111/05, 65/06, 5/07, 77/08, 67/09

Инспекторите во вршењето на инспекцискиот надзор се овластени да:

- 1) забранат користење работни и јавни простории, уреди и опрема до отстранување на санитарно-хигиенски недостатоци што влијаат штетно врз животот и здравјето на луѓето;
- 2) забранат употреба на јавни објекти кои работат без претходна согласност или одобрение за работа од надлежниот орган;
- 3) наредат отстранување недостатоци, односно неправилности во согласност со законите и другите прописи со кои се уредува заштитата на здравјето на луѓето;
- 4) наредат спроведување на санитарно-хигиенски мерки заради спречување и сузбивање заразни болести;
- 5) наредат отстранување од работа на лица кои со својата здравствена состојба можат да го загрожат животот и здравјето на луѓето;
- 6) забранат собирање граѓани во јавни објекти или на јавни места ако постои опасност од ширење заразна болест;
- 7) забранат дејност во објект кој претставува непосредна опасност за ширење заразни болести и епидемија;
- 8) наредат отстранување недостатоци, односно неправилности при спроведување дезинфекција и стерилизација во здравствени или други установи;
- 9) забранат употреба на површински води и јавни базени (спортско-рекреативни, здравствени, козметички базени и сл.) ако не се преземени потребните мерки за безбедно користење;
- 10) наредат отстранување недостатоци во технолошкиот процес кои доведуваат до производство на здравствено неисправни предмети за општа употреба;
- 11) забранат работа на уреди и објекти што испуштаат штетни материи или на друг начин штетно влијаат врз здравјето и животот на граѓаните;
- 12) забранат вршење на здравствена дејност ако се врши спротивно на прописите за здравствена заштита;
- 13) преземат други мерки за кои се овластени со закон и други прописи.

Инспекторот е должен во текот и по престанокот на неговото работење да ги чува сите податоци што ги дознал при вршењето на инспекцискиот надзор, а претставуваат класифицирани информации со соодветен степен на тајност определен со закон.

Доколку инспекторот утврди дека не се применуваат законите, прописите и други акти, донесува решение со кое се наредува извршување на определени мерки во одреден рок, кој го определува инспекторот. Инспекторот е должен да ѝ достави примерок од записникот и од решението на странката кај која е извршен инспекцискиот надзор.

Ако инспекторот при вршењето инспекциски надзор утврди дека со повреда на закон или друг пропис е сторен прекршок или кривично дело, должен е без одложување да поднесе барање за поведување прекршочна постапка, односно пријава за кривично дело.

За непочитување на законските одредби и насоки дадени од Инспекторатот се

предвидени глоби, и тоа: од 1.000 до 5.000 евра во денарска противвредност за правно лице, од 500 до 1.500 евра во денарска противвредност за физичко лице кое врши самостојна дејност и за одговорното лице во правното лице, во согласност со членот 31 од Законот за санитарната и здравствената инспекција³⁴.

Закон за здравствената заштита³⁵

Здравствената инспекција врши надзор над примената на законите и прописите донесени врз основа на законите во областа на здравствената заштита и на општите акти на здравствените установи.

Надзор над законитоста на работата и над стручната работа на здравствената установа врши Министерството за здравство, во согласност со прописите за здравствената заштита. Здравствената установа организира внатрешен надзор над стручната работа на своите здравствени работници, на начин утврден со општ акт.

Законот предвидува три начини на казнување на здравствената организација, одговорното лице и на здравствениот работник. Предвидена е глоба од 65 евра во денарска противвредност за прекршоци според членот 191, глоба во износ од една петина до 15 плати, како и привремено и трајно одземање на лиценцата за работа, во согласност со соодветните одредби од Законот.

Закон за заштита на правата на пациентите³⁶

Инспекциски надзор над Законот за заштита на правата на пациентите врши Државниот санитарен и здравствен инспекторат. Државниот санитарен и здравствен инспекторат од редот на државните санитарни и здравствени инспектори задолжува инспектор за заштита на правата на пациентите, за подрачјето на секоја општина. Работното време на инспекторот во кое прима странки треба да биде видливо истакнато на влезната врата на канцеларијата.

Во вршењето на надзорот Државниот санитарен и здравствен инспекторат има право и должност *на здравствената установа, на здравствениот работник и соработник* да им забрани:

- 1) преземање зафати на човечкиот геном за други цели освен превентивни, дијагностички и терапевтски цели и без соодветно генетско советување;
- 2) дискриминација на пациентот;
- 3) цензура или отворање на писмените документи на пациентот, како и набљудување на неговата комуникација со лица надвор од здравствената установа;
- 4) ангажман на пациенти доколку тој не е дел од неговата рехабилитација и ресоцијализација во функција на реактивирање на неговите социјални вештини;
- 5) преземање медицински интервенции без согласност на пациентот, неговиот родител или неговиот законски застапник, освен во случај кога таквите меди-

---

34 Службен весник на РМ, бр. 71/06, 139/08

35 Службен весник на РМ, бр. 38/91, 46/93, 55/95, 10/04, 84/05, 111/05, 65/06, 5/07, 77/08, 67/09

36 Службен весник на РМ, бр. 82/08, 12/09

цински интервенции се неопходни за да се спречи смрт или влошување на здравствената состојба на пациентот и

- 6) упад, односно мешање во приватниот и во семејниот живот на пациентот освен или доколку постои согласност од пациентот и оправданост од аспект на вршењето на медицинската интервенција.

При вршењето на надзорот Државниот санитарен и здравствен инспекторат има право и должност *на пациентот*, за време на престојот во здравствената установа, во согласност со состојбата на неговото здравје да му нареди:

- 1) да даде вистинити и доволни податоци за својата здравствена состојба;
- 2) да им помага активно на здравствените работници што му даваат здравствена заштита;
- 3) да постапува според советите на здравствените работници за негова нега, третман и рехабилитација;
- 4) да ги почитува правилата за однесување во здравствената установа, пропишани со општ акт на установата;
- 5) да прифати ангажман, доколку е тој дел од неговата рехабилитација и ресоцијализација во функција на реактивирање на неговите социјалните вештини;
- 6) да го почитува професионалното и човечко достоинство на здравствените работници.

При вршењето на надзорот Државниот санитарен и здравствен инспекторат има право и должност *на здравствената установа* да ѝ нареди да:

- 1) му обезбеди лична сигурност на пациентот за време на престојот во здравствената установа;
- 2) го информира пациентот за правата од здравствената заштита и здравственото осигурување и постапката за остварување на тие права;
- 3) го информира пациентот, во сите фази на здравствената заштита;
- 4) му ги даде на пациентот информациите пропишани со овој закон, како што е пропишано;
- 5) го информира пациентот за имињата, стручната подготовка и специјализацијата на здравствените работници кои непосредно му укажуваат здравствена заштита;
- 6) го извести Центарот за социјални работи во согласност со овој закон;
- 7) води медицинско досие за пациентот;
- 8) му обезбеди на пациентот, односно на овластените лица, увид во медицинското досие, појаснување на податоците од медицинското досие што се однесуваат на него, како и извод или копија на податоци и документи од медицинското досие во согласност со овој закон;
- 9) да ги остварува правата од овој закон што се однесуваат на информираноста, медицинското досие, пристапот до досието во согласност со членот 23;
- 10) обезбеди доверливост на личните и на медицинските податоци и по смртта на пациентот, во согласност со прописите за заштита на личните податоци;
- 11) даде информација за приемот на пациентот во болничка здравствена установа, како и за неговата здравствена состојба;
- 12) овозможи прием на посетители во текот на престојот во болничка здравствена

- установа, во согласност со куќниот ред на здравствената установа, односно да забрани посета на одредено лице или лица;
- 13) му овозможи на пациентот да прима и испраќа пошта и да прави телефонски разговори на свој трошок;
  - 14) му овозможи на пациентот да следи радиопрограми и телевизиски програми во рамките на можностите на здравствената установа;
  - 15) му овозможи на пациентот да учествува, по свој избор, во верски активности во рамките на можностите на здравствената установа;
  - 16) му овозможи на пациентот да користи отсуство за викенд во согласност со неговата здравствена состојба доколку условите го дозволуваат тоа;
  - 17) го извести лицето од членот 25, став 6, во случаи пропишани со други прописи, и надлежните органи за напуштањето на здравствената установа од страна на пациентот без најава ако тоа го налага здравствената состојба на пациентот;
  - 18) го извести родителот, законскиот застапник, односно старателот на пациентот, како и Центарот за социјална работа за самоволното напуштање без најава, во случаи кога пациентот е неспособен за расудување, односно е малолетно лице;
  - 19) му овозможи на пациентот услови што обезбедуваат приватност при прегледот, односно лекувањето, а особено при давањето на личната нега;
  - 20) овозможи медицинска интервенција, односно медицинска грижа да се примени само во присуство на лицата што се неопходни за извршување на интервенцијата, односно медицинската грижа, освен ако пациентот се согласи или бара да биде поинаку;
  - 21) овозможи пациентот сместен во здравствена установа да биде сместен во одвоени простории од пациент со различен пол;
  - 22) овозможи малолетен пациент сместен во здравствена установа да биде сместен во одвоени простории од полнолетен пациент;
  - 23) овозможи пациентот сместен во здравствена установа да поседува предмети за лична употреба за облекување, обезбедување лична хигиена, како и за други лични и неопходни потреби, во согласност со неговата здравствена состојба;
  - 24) за приемот на пациент веднаш да ги извести родителите, законските застапници или други лица од кругот на лицата што живеат во заедничко домаќинство со пациентот, односно лицата определени во согласност со членот 25, став 6, од овој закон;
  - 25) по приемот и распоредувањето на пациентот да определи стручен тим за третман и рехабилитација на пациентот;
  - 26) стручниот тим да подготви поединечна програма за третман и рехабилитација во писмена форма за пациентот, во која задолжително треба да се предвидат контролни прегледи заради тековно утврдување на состојбата со здравјето на пациентот;
  - 27) веднаш да го отпушти пациентот ако стручниот тим утврди дека состојбата со здравјето на пациентот е подобрена до степен што може да се упати на натамошен третман и нега во заедницата;
  - 28) при отпуштањето задолжително да го информира пациентот за состојбата со неговото здравје и да го упати за остварување на правата во системот на здравствената заштита на ниво на заедницата;

- 29) ги извести родителите, законскиот застапник, старателот или другите лица од кругот на лицата што живеат во заедничко домаќинство, односно лицата определени во согласност со членот 25, став 6, од овој закон за отпуштањето на пациентот;
- 30) болничката здравствена установа да ги формира внатрешните контролни тела;
- 31) преземе други мерки пропишани со овој закон.

При вршењето на надзорот, Државниот санитарен и здравствен инспекторат има право и должност на *здравствениот работник што непосредно врши медицинска интервенција* над пациентот да му нареди:

- 1) да се грижи за реализацијата на правата на пациентот пропишани со овој закон, при преземањето на медицинските интервенции;
- 2) совесно да ја врши својата должност во согласност со правилата на медицинската етика, со единствена цел за заштита и унапредување на здравјето на пациентот;
- 3) да му ги даде на пациентот сите информации предвидени со закон;
- 4) да даде второ стручно мислење во случаите;
- 5) да ја почитува волјата на пациентот во врска со информациите и медицинските интервенции, изразена во согласност со овој закон;
- 6) да ги даде сите информации во случаи на научно истражување;
- 7) да обезбеди доверливост на податоците што се однесуваат на здравствениот статус на пациентот, медицинската, односно клиничка состојба, дијагнозата, прогнозата и третманот, како и сите други информации од лична природа, дури и по неговата смрт, во согласност со прописите за чување професионална и деловна тајна, како и за заштита на личните податоци;
- 8) да ја приложи писмената изјава во медицинското досие на пациентот;
- 9) да го запише во медицинското досие на пациентот податокот за самоволното напуштање на здравствената установа без најава;
- 10) да го извести лицето од членот 27, став 6, на овој закон, а во случаи пропишани со други прописи и надлежните органи, за напуштањето на здравствената установа од страна на пациентот без најава;
- 11) да воспостави хумани (човечки) релации со пациентот.

Непочитувањето на одредбите од овој закон повлекува прекршочни санкции, т.е. глоби во износ од 100 до 500 евра во денарска противвредност за пациентите, од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност за правно лице, од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност за одговорно лице во правното лице и глоба од 200 до 700 евра во денарска противвредност за здравствениот работник што непосредно врши медицинска интервенција, во согласност со членовите 63, 64 и 65.

Закон за ментално здравје³⁷

Инспекцискиот надзор над спроведувањето на овој закон го врши Државниот санитарен и здравствен инспекторат во согласност со закон.

---

³⁷ Службен весник на РМ, бр. 71/06

При вршењето на надзорот, Државниот санитарен и здравствен инспекторат има право и должност да:

- 1) забрани лице со ментална болест да биде работно ангажирано без надомест за работата ако здравствената установа стекнува приход од неговата работа;
- 2) забрани лице со ментална болест да биде сместено во иста просторија со лице од спротивен пол;
- 3) забрани малолетно лице да биде сместено со полнолетно лице;
- 4) забрани лице со ментална болест да се прими во болничка здравствена установа без негова согласност, освен ако лицето се прима врз основа на случаите предвидени со овој закон;
- 5) нареди да му се овозможат лични контакти на лице со ментална болест со лица од здравствената установа или други лица;
- 6) нареди да се овозможи прием и испраќање пошта и правење телефонски разговори на лице со ментална болест;
- 7) нареди да се овозможи следење радиопрограми и телевизиски програми на лице со ментална болест во рамките на можностите на здравствената установа;
- 8) нареди да се овозможи на лице со ментална болест поседување предмети за лична употреба за облекување, обезбедување лична хигиена, како и за други лични и неопходни потреби во согласност со состојбата на неговото ментално здравје;
- 9) нареди да се овозможи на лице со ментална болест учество, по сопствен избор, во верски активности во рамките на можностите на здравствената установа;
- 10) нареди да се овозможи на лице со ментална болест отсуство за викенд во согласност со состојбата на менталното здравје на лицето доколку условите го дозволуваат тоа, освен ако не се работи за притворено лице со ментална болест;
- 11) нареди обезбедување услови за лична сигурност на лице сместено во здравствена установа;
- 12) нареди здравствената установа да дава информации на лицето со ментална болест ако со тоа не се предизвикува нарушување на состојбата со неговото ментално здравје;
- 13) нареди на здравствената установа за приемот на лице со ментална болест веднаш да ги извести родителите, законските застапници или други лица од кругот на лицата што живеат во заедничко домаќинство со лицето со ментална болест, односно да го извести надлежниот суд ако лицето е сместено во здравствена установа без негова согласност;
- 14) нареди здравствената установа, по приемот и распоредувањето на лицето со ментална болест, да определи стручен тим за третман и рехабилитација на лицето со ментална болест;
- 15) нареди на здравствената установа да подготви поединечна програма за третман и рехабилитација во писмена форма за лицето со ментална болест со предвидени контролни прегледи најмалку на период од еден месец заради утврдување на состојбата со менталното здравје на лицето;
- 16) нареди здравствената установа да го отпушти лицето со ментална болест ако стручниот тим утврди дека состојбата со менталното здравје на лицето е по-

добрена до степен што може да се упати на натамошен третман и неџа во заедницата;

- 17) нареди здравствената установа при отпуштањето да го информира лицето за состојбата со неговото ментално здравје, да го упати за остварување на правата во системот на здравствената или социјалната заштита на ниво на заедницата, како и да ги извести родителите, законските застапници или другите лица од кругот на лицата кои живеат во заедничко домаќинство за отпуштање на лицето со ментална болест.
- 18) нареди здравствената установа да дава правни совети и правна помош на лицата со ментална болест во однос на остварувањето и заштитата на нивните права и
- 19) нареди спроведување и на други мерки за заштита на правата на лицата со ментална болест пропишани со овој закон.

Казните за прекршување на Законот се движат од 150.000 до 300.000 денари за правно лице, од 20.000 до 50.000 денари за одговорно лице во правното лице, толкава казна е предвидена и за физичко лице, во согласност со членот 40. Исто така, предвидена е и можноста за забрана за вршење дејност/должност определен период.

Закон за безбедност во снабдувањето со крв³⁸

Инспекциски надзор над примената на прописите врши Државниот санитарен и здравствен инспекторат.

Инспекторот при вршењето на инспекцискиот надзор е овластен, меѓу другото, да:

1. нареди воспоставување и водење на евиденциите пропишани со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон;
2. нареди отстранување недостатоци, односно неправилности во согласност со законите и другите прописи со кои се уредува заштитата на здравјето на луѓето;
3. нареди соодветно документирање и чување на податоците и да се обезбеди заштита на податоците добиени од задолжителните анализи на дарувана крв;
4. забрани дистрибуција и употреба на крв и крвни компоненти ако претходно не е докажано нивното потекло и не се направени соодветните тестови;

Во постапките инспекторот донесува решение. Здравствената установа е должна да ги изврши мерките содржани во решението на инспекторот. По жалбата, против решението на инспекторот во втор степен решава министерот за здравство.

При вршењето на надзорот, Државниот санитарен и здравствен инспекторат има право и должност (член 63):

1. да им забрани на лицата што се заболени од одредени заразни болести да извршуваат одредни работи и работни задачи со кои можат да го загрозат здравјето на други лица;
2. да забрани движење на лицата за кои се тврди или сомнева дека се заболени од одредена заразна болест;

---

³⁸ Службен весник на РМ, бр.110/07

3. да нареди дезинфекција, дезинсекција, дератизација и други санитарни мерки;
4. да одреди изолација на лицата што се заболени од одредена заразна болест и нивно лекување;
5. да забрани работа на лицата што работат на работни места за кои е пропишан задолжителен здравствен преглед, доколку истиот не бил извршен;
6. да одреди здравствен преглед на лицата што се под сомнение на заразна болест;
7. да забрани собирање на лица во училишта, кина, театри, јавни локали и други јавни места, во согласност со одлуката на Владата, додека трае опасноста од епидемија;
8. да забрани работа на правни и физички лица кои не ги исполнуваат пропишаните услови за вршење лабораториско испитување, дезинфекција, дезинсекција и дератизација, до исполнување на тие услови;
9. да забрани дејност во објект кој претставува непосредна опасност за ширење заразни болести или епидемија;
10. да нареди спроведување и на други општи и посебни мерки, пропишани со овој закон.

Глобите што се предвидени за непочитување на Законот се движат од 7.000 до 12.000 евра во денарска противвредност за правно лице, од 3.000 до 4.000 евра во денарска противвредност за одговорно лице во правното лице, од 1.500 до 2.500 евра во денарска противвредност за физичко лице во правното лице, а истата глоба е предвидена и за здравствениот работник, во согласност со соодветните законски одредби.

